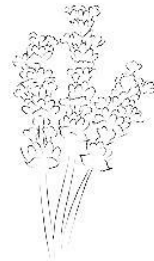

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

JEAN MONNET EUROPEAN CENTRE OF EXCELLENCE
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Βαλασάκη Χρυσάνθη
Βτολόγος,, Υπ.Δρ.ΕΚΠΑ

ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΑΠ

Αθήνα 2014

Copyright 2014

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κλεομένους 22Α, 106 75 Αθήνα

Τηλ. 210 72 20 508 Fax: 210 3617711

Email: jmcenter-athens@pspa.uoa.gr, www.jmc.pspa.uoa.gr

All rights reserved

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές ή άλλες θέσεις. Καταβάλλει, μάλιστα, προσπάθεια να παρουσιάζονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται σε όλες τις εκδόσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους ίδιους τους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου, του Διοικητικού Συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	5
Ορισμοί.....	5
Η κατάσταση σε διεθνές επίπεδο.....	6
Η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα.....	9
ΚΑΠ 2007-2013 –Παραγωγή ΑΦΦ στην Ελλάδα.....	11
ΚΑΠ 2014-2020 –Προοπτικές ΑΦΦ στην Ελλάδα.....	13
Νομοθεσία	16
Βιβλιογραφία.....	17

Εισαγωγή.

Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά υπήρξαν ανέκαθεν αντικείμενο εμπορίου με σημαντικά οικονομικά οφέλη. Τις τελευταίες δεκαετίες, η χρήση τους περιορίστηκε λόγω της παρασκευής συνθετικών χημικών ουσιών («χημική επανάσταση»). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αναθέρμανση του ενδιαφέροντος στην κοινή γνώμη για τα φυτά αυτά, με επακόλουθο τη χρησιμοποίησή τους στην παγκόσμια φαρμακοβιομηχανία, κοσμητολογία, στη βιομηχανία τροφίμων- ποτών κ.ά. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι στη δυτική Ευρώπη η κατανάλωση αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών διπλασιάστηκε την τελευταία δεκαετία (Μαλούπα και άλλοι, 2013). Επιπλέον, η ανάπτυξη του επιστημονικού κλάδου των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών οδήγησε στην ανακάλυψη νέων ουσιών και χρήσεων από τα φυτά αυτά. Όσον αφορά στην Ελλάδα, μετά τις ραγδαίες μεταβολές στην αγροτική οικονομία και τα πλαίσια της Νέας ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική), τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά μπορούν να αποτελέσουν μία πολύ δυναμική εναλλακτική καλλιέργεια για τους Έλληνες αγρότες και μία μεγάλη βοήθεια για την έξοδο της Ελλάδας από την οικονομική κρίση, εκμεταλλευόμενη απλά το φυσικό της πλούτο.

Ορισμοί.

Τα **αρωματικά** (aromatic) φυτά είναι γνωστά για τις φαρμακευτικές ιδιότητές τους και για την περαιτέρω χρήση τους στη κοσμητολογία και στη γαστρονομία, λόγω των χαρακτηριστικών γεύσεων και αρωμάτων που διαθέτουν (Edris, 2007). Οι φαρμακευτικές ιδιότητές τους οφείλονται κατά κύριο λόγο στα αιθέρια έλαια που περιέχουν στα διάφορα φυτικά τους μέρη, όπως είναι τα άνθη, τα φύλλα κ.ά. και τα οποία αποτελούνται κυρίως από τερπένια, αλλά και επιπλέον στοιχεία, και περιγράφονται ως ένα φυσικό και σύνθετο βιολογικό σύστημα των αρωματικών φυτών (Koroch *et al.*, 2007). Πρόκειται ουσιαστικά για χημικές πτητικές ενώσεις, οι οποίες συγκεντρώνονται σε ειδικά κύτταρα, που λειτουργούν ως φυσικοί αποθηκευτικοί χώροι και χρησιμοποιούνται από το ίδιο το φυτό για την προστασία

του, την προσαρμοστικότητα του σε αντίξοες συνθήκες ανάπτυξης, όπως η θερμοκρασία, η παρουσία των ξενιστών κ.ά. (Πολυσίου, 2002, Gooch, 2011). Τα αιθέρια έλαια μπορούν να εκχυλιστούν από το φυτό με διάφορες διεργασίες (απόσταξη με ατμό, εκχύλιση) με σκοπό τη χρήση τους στη φαρμακοβιομηχανία. Ως **φαρμακευτικά** (medicinal) φυτά αναφέρονται εκείνα με γνωστές φαρμακευτικές ιδιότητες λόγω των δραστικών ουσιών που διαθέτουν (Poduri, 2013). Για τις δύο αυτές κατηγορίες φυτών δεν υπάρχει έως τώρα μία σαφής διάκριση, αφού πολλά φυτικά είδη μπορούν να ενταχθούν και στις δύο παραπάνω κατηγορίες, με αποτέλεσμα πλέον να αναφέρονται με ένα κοινό όρο: **αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά** (ΑΦΦ, Medicinal and Aromatic Plants MAPs). Τα ΑΦΦ αποτελούνται από 50 οικογένειες (Asteraceae, Geraniaceae, Lamiaceae, Labiatae, Rosaceae) (Grassmann & Elstner, 2003), οι οποίες περιλαμβάνουν 50.000-70.000 είδη (Canter *et al.*, 2005, Taylor & David, 2008). Τα ΑΦΦ μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε αυτούσια ως ξερό (δρόγες) ή χλωρό φυτικό υλικό, είτε μόνο οι δραστικές τους ενώσεις (απομόνωση αιθέριων ελαίων).

Η κατάσταση σε διεθνές επίπεδο.

Η κατάσταση σε διεθνές επίπεδο διαμορφώνεται πλέον από μία συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση στην αγορά για προϊόντα προερχόμενα από ΑΦΦ, κυρίως στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, όπως οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και της Β.Αμερικής. Επακόλουθο της κατάστασης αυτής είναι η είσοδος πολυεθνικών εταιριών για την παραγωγή προϊόντων από τα φυτά αυτά αλλά και η διάθεσή τους σε ευρεία κλίμακα. Πολλές εταιρίες αγοράζουν χαμηλής αξίας ΑΦΦ από χώρες εκτός ΕΕ και τα αναμιγνύουν με φυτικά υλικά υψηλής ποιότητας, που παράγονται με υψηλότερο κόστος στην ΕΕ (Πολυσίου, 2002). Στην Ευρώπη καλλιεργούνται 130 είδη ΑΦΦ, των οποίων το 90% είναι αυτοφυή, με όγκο παραγωγής 20.000-30.000τόνοι/ έτος και έκταση 700.000 στρεμμάτων (Traffic Europe, 1999).

Η αξία των πωλήσεων των ΑΦΦ σε διεθνές επίπεδο έχει εκτιμηθεί στα 20 δις δολάρια για το 2002 (www.organicherbtrading.com). Εκτός ΕΕ, οι Η.Π.Α. και η Ιαπωνία είναι οι κύριοι αγοραστές ΑΦΦ (Commonwealth Secretariat). Η Ε.Ε. θεωρείται η μεγαλύτερη αγορά ΑΦΦ και ταυτόχρονα ο μεγαλύτερος εισαγωγέας

ακατέργαστων ΑΦΦ που εκτιμώνται σε 100.000 τόνους ετησίως, η αξία των οποίων ξεπερνά τα 250 εκ. δολάρια (Commonwealth Secretariat, 2001). Επιπλέον, αποτελεί σημαντικό παραγωγό ΑΦΦ με κύρια κέντρα τη Γαλλία και την Ισπανία, που κατέχουν το 70% περίπου της συνολικής παραγωγής και ακολουθούν η Γερμανία, η Αυστρία, η Ολλανδία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Φινλανδία. Τις πρώτες θέσεις στην παγκόσμια παραγωγή εκτιμάται πως κατέχουν η Κίνα και η Ινδία (Ασία) με μεγάλο μέρος του εμπορίου τους να είναι άτυπο και μη εμπορευματοποιημένο με αποτέλεσμα την προτίμηση σε Ευρωπαίους παραγωγούς ΑΦΦ, οι οποίοι συμμορφώνονται με τα μέτρα που επιβάλλονται από την ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική) και με τελικώς πιστοποιημένα προϊόντα.

Όσον αφορά στις εισαγωγές της Ε.Ε., την πρώτη θέση κατέχει η Γερμανία (38%) και ακολουθούν η Γαλλία (17%) και η Ιταλία (9%). Η αγορά στην Ε.Ε. των επίσημα διακινούμενων ΑΦΦ, εκτιμάται σε 1,1 δις δολάρια, ενώ οι συνολικές πωλήσεις των προϊόντων ΑΦΦ, των διαιτητικών συμπληρωμάτων και των τροφίμων ξεπερνούν τα 7,5 δις δολάρια (Commonwealth Secretariat, 2001).

Οι εξαγωγές ΑΦΦ της Ευρώπης αγγίζουν τους 88.600 τόνους ετησίως με τη Γερμανία να κατέχει την πρώτη θέση. Στη συνέχεια έπονται Γαλλία και Βουλγαρία (European Community, Eurostat database 2001-2003).

Η παγκόσμια παραγωγή αιθέριων ελαίων εκτιμάται ότι φτάνει τα 2,5 δις δολάρια (2009, United Nation's COMTRADE database). Η παραγωγή και εμπορία αιθέριων ελαίων στην ΕΕ εκτιμάται ότι ξεπερνά τα 700 εκατ. δολάρια και το περισσότερο από 30% της αξίας των πωλήσεών τους προέρχεται από εξαγωγές σε τρίτες χώρες (Δόρδας, 2009 από Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - ΓΠΑ, 2002). Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τη χημική και βιολογική ποικιλότητα, το 80% της παγκόσμιας αγοράς των αιθέριων ελαίων καταλαμβάνουν 10 καλλιέργειες αρωματικών φυτών και το υπόλοιπο 20% καταλαμβάνουν άλλες 150 καλλιέργειες (Koroch, 2007).

Στον Πίνακα 1 δίνονται σε αριθμούς τα ΑΦΦ που καλλιεργήθηκαν ανά Κράτος- Μέλος της ΕΕ το 2007 και 2010.

Πίνακας 1. Καλλιέργεια ΑΦΦ στην ΕΕ.

	2007		2010		var. % 2010 vs 2007		Quota %
	Aziende (n)	Area (ha)	Aziende (n)	Area (ha)	Aziende	Area	Area (2010)
Belgio	40	200	20	130	-50,0	-35,0	0,1
Bulgaria	2.780	32.760	4.670	72.930	68,0	122,6	31,2
Rep. Ceca	250	4.790	260	7.740	4,0	61,6	3,3
Danimarca	20	110	50	350	150,0	218,2	0,1
Germania	750	5.530	720	6.840	-4,0	23,7	2,9
Estonia	90	400	70	450	-22,2	12,5	0,2
Irlanda	0	0	0	0	-	-	-
Grecia	1.750	2.090	1.330	1.960	-24,0	-6,2	0,8
Spagna	680	8.000	1.240	10.520	82,4	31,5	4,5
Francia	4.070	32.880	7.950	38.940	95,3	18,4	16,6
Italia	2.200	4.410	2.940	7.190	33,6	63,0	3,1
Cipro	110	80	90	40	-18,2	-50,0	0,0
Lettonia	50	400	130	1.190	160,0	197,5	0,5
Lituania	360	1.860	510	10.540	41,7	466,7	4,5
Lussemburgo	0	0	0	0	-	-	0,0
Ungheria	2.230	3.050	2.480	4.720	11,2	54,8	2,0
Malta	0	0	0	0	-	-	0,0
Paesi Bassi	20	60	150	430	650,0	616,7	0,2
Austria	800	3.380	860	4.040	7,5	19,5	1,7
Polonia	9.680	14.740	6.410	13.900	-33,8	-5,7	5,9
Portogallo	0	0	150	80	-	-	0,0
Romania	570	8.850	750	21.550	31,6	143,5	9,2
Slovenia	40	20	130	50	225,0	150,0	0,0
Slovacchia	210	1.030	150	1.700	-28,6	65,0	0,7
Finlandia	1.670	20.300	1.790	21.200	7,2	4,4	9,1
Svezia	-	-	-	-	-	-	-
Regno Unito	160	3.230	1.450	3.450	806,3	6,8	1,5
Norvegia	0	0	40	20	-	-	-
Svizzera	310	260	330	270	6,5	3,8	0,1
Croazia	750	2.060	1.380	3.750	84,0	82,0	1,6
Totale	29.590	150.490	36.050	233.980	21,8	55,5	100,0

Πηγή: ReHerb, 2014 από Δεδομένα Faostat

Η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα.

Μεγαλύτερη διακίνηση και εμπορία ΑΦΦ στην Ελλάδα παρατηρείται στο τσάι του βουνού, στο φασκόμηλο, στη ρίγανη, στο χαμομήλι κ.ά. και στα τοπικά προϊόντα, όπως η μαστίχα της Χίου, ο κρόκος της Κοζάνης και ο δίκταμος της Κρήτης. Για τα προϊόντα αυτά υπάρχει οργανωμένη παραγωγή, επεξεργασία, τυποποίηση και εμπορία στο πλαίσιο της δραστηριότητας Αναγκαστικού Συνεταιρισμού. Στον Πίνακα 2 που ακολουθεί παρουσιάζονται η στρεμματική απόδοση και η τιμή παραγωγού ανά στρέμμα, από την καλλιέργεια ΑΦΦ για το 2010-11 σε σχέση με το 2000. Από το 2010 εισήλθαν στην παραγωγή νέες καλλιέργειες, όπως ιπποφαές, κολιάνδρος, τριαντάφυλλο, δενδρολίβανο και αρωνία (ReHerb, 2014).

Πίνακας 2. ΑΦΦ στην Ελλάδα το 2010-11 σε σχέση με το 2000.

	2000	2010*	2011*	Μεταβολή
Αξία παραγωγής (τρέχουσες τιμές παραγωγού, εκατ. €)	12,041	14,508	ΜΔ	+20,5%
Αξία εισαγωγών (εκατ. €)		9,0(ε)		
Αξία εξαγωγών (εκατ. €)		5,0(ε)		
Παραγωγή (tn)	0.512	2.045	4.716	+214,4%
Εισαγωγές (tn)		5.000(ε)		
Εξαγωγές (tn)		2.500(ε)		
Φαινόμ. Κατανάλ. (tn)		4.545		
Αυτάρκεια %		+45		
Εμπορικό ισοζύγιο (εκατ. €)		-4,0(ε)		

Περιλαμβάνονται και ο κρόκος και η μαστίχα-Εισαγωγές & εξαγωγές αφορούν ακατέργαστα (πρώτης μεταποίησης) και αιθ. έλαια.

Πηγή: ΥΠΑΑΤ , *Προσωρινά-Υπολογίστηκε βάσει στοιχείων ΥΠΑΑΤ.

Το 2011 υπήρχαν 21.400στρ. βιολογικής καλλιέργειας ΑΦΦ ενταγμένα στο Μέτρο της Βιολογικής Γεωργίας του ΠΑΑ (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης) έναντι 18.039 στρ. το 2010 και 20.932 στρ. το 2009 (ReHerb, 2014, Πίνακας 3).

Σε σχέση με το 2002, οι αποδόσεις, οι τιμές παραγωγού και ακαθάριστες πρόοδοι σε διάφορα είδη της κατηγορίας, παρατηρείται ότι είναι κατά πολύ βελτιωμένες την περίοδο 2010-2011 (ReHerb, 2014).

Πίνακας 3. ΑΦΦ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2012.

	2007	2008	2009	2010*	2011*	2012
Αρ. Εκμ/σεων**	1.750			1.330		
Έκταση (στρ.)	29.175	36.182	27.109	40.519	51.232	ΜΔ
Συνολ. Παραγωγή (tn)	1.060	1.103	1.100	2.045	4.716	ΜΔ

*Προσωρινά, ΜΔ= μη διαθέσιμα. Πηγές: ΥΠΑΑΤ, EUROSTAT.

Η παραγωγή αφορά καλλιεργούμενα + αυτοφυή

**Δεν περιλαμβάνονται εκείνες στη παραγωγή κρόκου (περ. 1.000) και μαστίχας (περ. 3.000) σταθερές κατ' έτος.

Όσον αφορά στα αιθέρια έλαια, που εισάγονται στην Ελλάδα, οι τιμές τους θεωρούνται αρκετά υψηλές. Στον παρακάτω Πίνακα 4 παρουσιάζονται οι ενδεικτικές τιμές χονδρικής πώλησης αιθερίων ελαίων που εισάγονται στην Ελλάδα (ΥΠΑΑΤ, 2009).

Πίνακας 4. Ενδεικτικές τιμές χονδρικής πώλησης αιθερίων ελαίων που εισάγονται στην Ελλάδα.

Αιθέριο έλαιο	100 mL	500 mL	1 L
Μέντα*	19,74	92,71	171,68
	62,39	292,95	542,51
Μελισσόχορτο*	31,15	146,27	270,87
	194,14	911,62	1688,19
	537,46	2523,70	4673,51
Βασιλικός	38,97	182,99	338,88

Πηγή Πολυσίου, 2002, Αιθέριο, The essential cava (2000)

Η Ελλάδα εισάγει και εξάγει ικανοποιητικές ποσότητες ΑΦΦ. Σημαντική πηγή παραμένουν οι αποδέκτες των εξαγωγών εκτός ΕΕ (αλλά εντός Ευρώπης) με την Ελβετία να εισάγει ένα μεγάλο μέρος του συνόλου των εξαγωγών. Εκτός

Ευρώπης, κύριοι προορισμοί παραμένουν οι ΗΠΑ και ο Καναδάς, ακολουθούμενες από την Ρωσία. Οι εξαγωγές προς την ΕΕ αφορούν κυρίως την Γερμανία και λιγότερο άλλες βόρειες χώρες. Το μεγάλο άλμα στις εξαγωγές γίνεται το 2012 με τις αγορές εκτός ΕΕ (Eurostat).

ΚΑΠ 2007 -2013 –Παραγωγή ΑΦΦ στην Ελλάδα.

Για την παραγωγή ΑΦΦ, η σημαντικότερη πολιτική είναι αυτή της ΚΑΠ για την περίοδο 2007-2013, όπως διαμορφώνεται μέσα από τις ρυθμίσεις του Πυλώνα Ι και του Πυλώνα ΙΙ (Κανονισμός 1782/2003). Οι ρυθμίσεις αυτές επηρέασαν έμμεσα την καλλιέργεια και παραγωγή των ΑΦΦ στην Ελλάδα κατά την περίοδο αυτή, με αποτέλεσμα την έναρξη της ενασχόλησης μεγάλου αριθμού αγροτών με τις καλλιέργειες αυτές. Ειδικότερα, στον Πυλώνα Ι μέσω του μέτρου της πολιτικής αποδέσμευσης των επιδοτήσεων από την παραγωγή (πλήρως ή μερικώς) και της μετατροπής τους σε στρεμματικές επιδοτήσεις με βάση το ιστορικό μοντέλο παραγωγής επέτρεψε στους παραγωγούς να λαμβάνουν τις «ιστορικές» επιδοτήσεις με βάση το τι καλλιεργούσαν, χωρίς δηλαδή να το παράγουν πλέον (Ενιαία Ενίσχυση, ΕΑΕ) (Μαραβέγιας και Δούκας, 2010, Πεζάρης, 2011). Με τον τρόπο αυτό η παραγωγή απελευθερωνόταν και έδινε χρόνο και ευκαιρία για ενασχόληση με άλλα προϊόντα. Συγχρόνως υπήρχαν εξελίξεις στον Πυλώνα ΙΙ με σαφή μεταφορά πόρων από τον Πυλώνα Ι και στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ελληνικής γεωργίας. Οι εναλλακτικές δραστηριότητες ή καλλιέργειες υποστηρίχθηκαν και από μέτρα του Πυλώνα ΙΙ (Πολιτική Ανάπτυξης Υπαίθρου), την ίδια χρονική περίοδο. Η δυνατότητα ενισχύσεων μέσω της ΚΑΠ 2007- 2013 στηριζόμενοι στον Κανονισμό Ε.Ε. 1234/2007 για τις Οργανώσεις Παραγωγών (ΟρΠ), στον Αναπτυξιακό νόμο για την Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων (ΦΕΚ 8Α), στα μέτρα για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (μέτρο 121), την μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων (μέτρο 123, ΦΕΚ 850Β/16-5-11), τη συμμετοχή αγροτών σε συστήματα ποιότητας τροφίμων (μέτρο 132, ΦΕΚ 1201Β/19-06-09 & ΦΕΚ 1327Β/3-7-09) και τη βιολογική γεωργία (μέτρο 214, ΦΕΚ 2204Β/2-10-09) έχουν αξιοποιηθεί από καλλιεργητές ΑΦΦ. Με βάση τα παραπάνω, και οι δύο πυλώνες της ΚΑΠ 2007-

2013 ουσιαστικά «κινούσαν» τους αγρότες εκτός συμβατικών καλλιεργειών και ταυτόχρονα σε εναλλακτικές μορφές καλλιέργειας νέων αγροτικών προϊόντων.

Από το 2008, στον κατάλογο των προϊόντων του καθεστώτος για τα οπωροκηπευτικά του Πυλώνα Ι, συμπεριλαμβάνεται και ο κρόκος και αρωματικά φυτά που προορίζονται για μαγειρική χρήση, όπως το θυμάρι, βασιλικός, και ρίγανη. Για αυτά τα προϊόντα μπορούν να αναγνωριστούν Οργανώσεις Παραγωγών προκειμένου να ωφεληθούν από Επιχειρησιακά Προγράμματα (Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, Συνεταιρισμός Σκορδοπαραγωγών Βύσσας Ν. Έβρου). Επίσης, υπάρχουν μεμονωμένοι παραγωγοί που συνεργάζονται συμβολιακά με επιχειρήσεις του τομέα ή/και δραστηριοποιούνται και ανεξάρτητα (συμβολιακή γεωργία). Τέλος, υπάρχει σημαντικός αριθμός συλλεκτών αυτοφυών φυτών σε όλη τη χώρα, είτε με άδεια από τις κατά τόπους αρχές (συλλογή φασκόμηλου στη Θεσπρωτία, συλλογή διαφόρων φυτών στο Πήλιο) είτε χωρίς. Αυτό το φαινόμενο, της ανεξέλεγκτης συλλογής, τα τελευταία χρόνια, από μη έμπειρους συλλέκτες, έχει ενταθεί με αποτέλεσμα τη καταστροφή της βιοποικιλότητας.

Οι ανωτέρω εξελίξεις στους Πυλώνες Ι και ΙΙ αύξησαν τον αριθμό των παραγωγών που ασχολήθηκαν ή/και ενδιαφέρονταν να ασχοληθούν με την παραγωγή (μεταποίηση ή/και τυποποίηση) ΑΦΦ. Για την περίοδο της οικονομικής κρίσης, υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι τα ΑΦΦ κατάφεραν να διατηρήσουν σταθερές τις τιμές τους, λόγω των εξαγωγών τους, αφού δεν είχαν κύρια εξάρτηση από την εσωτερική αγορά. Ωστόσο, μειονέκτημα της περιόδου αυτής, στον τομέα τον ΑΦΦ, αποτελεί το γεγονός ότι αρκετές επενδύσεις δεν πραγματοποιήθηκαν ή δεν ολοκληρώθηκαν (μείωση χρηματοδοτήσεων).

Αν και πολλά μέτρα της ΚΑΠ 2007-2013 προσανατόλιζαν τους καλλιεργητές ΑΦΦ εφαρμόζοντας πολιτική προωθημένων συμβατικών καλλιεργειών, ωστόσο δεν υπήρχε κανένα σχέδιο προώθησης-πρότασης με βάση τη βιολογική προσαρμοστικότητα και τις αποδόσεις των ΑΦΦ, αλλά ούτε και πρόνοια για τον έλεγχο και την πιστοποίηση πολλαπλασιαστικού υλικού και σπόρων μέσα από πειραματικές προσεγγίσεις.

ΚΑΠ 2014-2020 –Προοπτικές ΑΦΦ στην Ελλάδα.

Τα μειονεκτήματα από την υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα, για τον τομέα της καλλιέργειας ΑΦΦ, που μπορούν να προσδιοριστούν είναι η έλλειψη πιστοποιημένων σπόρων και πολλαπλασιαστικού υλικού, η άγνωστη ελάχιστη απόδοση ανά κλιματικό/εδαφικό περιβάλλον, η απουσία ενημέρωσης των καλλιεργητών σε θέματα προσαρμοστικότητας, γενετικής βελτίωσης και τεχνικών καλλιέργειας, η απουσία ενημέρωσης και γνώσης φυτο-υγειονομικών προτύπων και ποιότητας που έχουν άμεση σχέση με την καλλιέργεια, η συλλογή και χωρική ξήρανση (στάδια που διαδραματίζουν ρόλο στην μεταποίηση και εμπορία των προϊόντων των ΑΦΦ) αλλά και η έλλειψη διαρκούς πληροφόρησης γύρω από το πεδίο των ΑΦΦ, των εφαρμογών τους και η απουσία πρότυπων επισκέψιμων αγρών ΑΦΦ με σκοπό την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση στο θέμα αυτό. Επίσης, η ανεξέλεγκτη συλλογή αυτοφυών ΑΦΦ με ακατάλληλες μεθόδους αποτελεί κίνδυνο για την βιοποικιλότητα και το απόθεμα γενετικού φυτικού υλικού.

Το κυριότερο μειονέκτημα που προαναφέρθηκε (περί πολλαπλασιαστικού υλικού) έρχεται να καλύψει η εφαρμογή δύο νέων νόμων με σκοπό τη δημιουργία ενός Εθνικού Καταλόγου ΑΦΦ (ΦΕΚ 2266Β/21-08-2014) που θα πιστοποιεί την προέλευση του πολλαπλασιαστικού υλικού, με αποτέλεσμα την άνοδο της αξίας των ελληνικών προϊόντων προερχόμενα από ΑΦΦ διεθνώς, καθώς και ο Τεχνικός Κανονισμός Εμπορίας Πολλαπλασιαστικού Υλικού Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών (ΦΕΚ 2663Β/08-10-2014).

Επιπλέον με τη νέα ΚΑΠ 2014-2020 ενισχύεται έμμεσα/άμεσα η καλλιέργεια ΑΦΦ. Αναλυτικότερα, η νέα ΚΑΠ για την περίοδο 2014-2020 διατηρείται στη σημερινή δομή των δύο πυλώνων (με τον Πυλώνα Ι να αναλύει τα εναπομείναντα μέτρα αγρών και να περιέχει τα μέτρα για τις άμεσες ενισχύσεις, με τη χρηματοδότηση να παρέχεται από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό σε ετήσια βάση, ενώ ο Πυλώνας ΙΙ συγχρηματοδοτείται από τα Κράτη-Μέλη μέσω πολυετών προγραμμάτων (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014). Η πολιτική πρασινίσματος του Πυλώνα Ι, δίνει πλεονέκτημα στους καλλιεργητές ΑΦΦ, αφού η βιολογική καλλιέργειά τους εξαιρείται αυτομάτως από αυτή την υποχρέωση (Matthews, 2011). Επίσης στα πλαίσια του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ), προβλέπονται επίσης μέτρα (π.χ. μέτρο 4 – Επίσημη Υποβολή ΠΑΑ) για τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, τη

βιολογική γεωργία και την προώθηση δυναμικών καλλιεργειών, όπως τα ΑΦΦ (Europa, 2013).

Ο τομέας των ΑΦΦ μπορεί να αποδειχθεί ιδανικός για την έξοδο της Ελλάδας από την κρίση. Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των ανάλογων εδαφοκλιματικών της συνθηκών παρουσιάζει εξαιρετική και σπάνια χλωρίδα. Χαρακτηριστικό της χλωρίδας αυτής είναι η ποικιλότητα της, με πάνω από 5800 είδη φυτών, και το ποσοστό ενδημικών ειδών να φθάνει στο 15.6% (Georgiou & Delipetrou, 2010) (Πίνακας 5). Από τα είδη αυτά τα 600 χαρακτηρίζονται ως ΑΦΦ.

Πίνακας 5. Χλωρίδα Μεσογείου, Ευρώπης, Αφρικής, Ν.Αμερική.

Region	Area km ²	Native species	sp/logarea	logsp/logarea	Endemic species	% Endemic	Source*
Greece	132 700	5 855	1143	0.74	913	15.6	1, 2, 3
Cyprus	9 251	1 612	406	0.81	110	6.8	5, 4
Bulgaria	111 000	3 600	714	0.70	320	8.9	6
Italy (territory)	301 049	5 300	967	0.68	712	13.4	7
France (territory)	551 700	4 650	810	0.64	133	2.9	6
Peninsular Spain (+ Balearics)	501 000	7 920	1390	0.68	550	6.9	8
Canary Islands	14 879	1 800	431	0.78	550	30.6	8
UK	244 754	1 800	334	0.60	16	0.9	6, 9
Turkey	779 500	8 650	1468	0.67	2 675	30.9	10
Morocco	710 850	3 675	628	0.61	625	17.0	6
Southern Africa	2 570 000	20 372	3178	0.67	16 298	80.0	11
Madagascar	587 000	10 000	1734	0.69	8 000	80.0	6
Chile	462 820	4 669	824	0.65	2 700	57.8	6, 12
California (MTE)	242 519	5 050	938	0.69	1 515	30.0	13
Argentina	2 770 000	9 370	1454	0.62	1 100	11.7	6
Panama	75 648	9 900	2029	0.82	1 222	12.3	6
Venezuela	1 148 154	21 070	3477	0.71	8 000	38.0	6

Πηγή: Georgiou & Delipetrou, 2010

Η Ελλάδα καθίσταται ιδανική για την ανάπτυξη καλλιεργειών των πιο γνωστών και με εμπορικό ενδιαφέρον ΑΦΦ, επειδή οι εδαφοκλιματικές συνθήκες που επικρατούν είναι εξαιρετικά ευνοϊκές και μπορούν να αξιοποιηθούν πολλές κατηγορίες εδαφών ακόμη και σε ορεινές και σε ημιορεινές περιοχές με συνεπακόλοθο την αξιοποίηση φτωχών και εγκαταλελειμμένων αγρών. Επιπλέον, τα ΑΦΦ παρουσιάζουν πλεονεκτήματα έναντι άλλων συμβατικών καλλιεργειών, αφού οι απαιτήσεις σε λιπάσματα και νερό είναι ελάχιστες και δεν προσβάλλονται εύκολα από ξενιστές και ασθένειες, λόγω της μέχρι τώρα ανάπτυξης και προσαρμογής τους σε αντίξοα περιβάλλοντα ως αυτοφυή φυτά. Επίσης, στην ανάγκη για καλλιέργεια ΑΦΦ και στην Ελλάδα, πρέπει να συμπεριληφθεί και το γεγονός της αυξανόμενης

ζήτησής τους από φαρμακοβιομηχανίες, εταιρίες διατροφής, καλλυντικών κ.λπ. Επομένως, τα ΑΦΦ ικανοποιούν την ανάγκη για αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, τον εκσυγχρονισμό της αγροτικής παραγωγής και την στροφή σε καινοτόμα προϊόντα.

Ο τομέας των ΑΦΦ μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην έξοδο της Ελλάδας από την κρίση, αφού μπορεί να συμβάλει στη μείωση του μεγάλου ποσοστού ανεργίας που υπάρχει αυτή τη στιγμή, μέσω της απασχόλησης νέων αγροτών με αυτές τις δυναμικές καλλιέργειες, αλλά και ειδικών συμβούλων του τομέα των ΑΦΦ. Ακόμα νέες θέσεις εργασίας μπορούν να δημιουργηθούν και στα μετέπειτα στάδια της μεταποίησης, τυποποίησης και συσκευασίας (εμπορίας) και της προώθησης του προϊόντος στην αγορά (γραφίστες, διαφημιστές). Επίσης, αναγκαία καθίσταται η διεξαγωγή ημερίδων και σεμιναρίων από έμπειρους επιστήμονες για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και πιθανά η ανάγκη ενός ίσως διαδικτυακού τύπου, κέντρου ενημέρωσης στο θέμα των ΑΦΦ καλλιεργειών που να αποτελείται από επιστήμονες σχετικούς με το ανωτέρω αντικείμενο, από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας (συμμετοχή ΑΕΙ/ΤΕΙ, ερευνητικών κέντρων), ώστε κάθε εν δυνάμει παραγωγός ΑΦΦ από οποιαδήποτε περιοχή, να μπορεί να επικοινωνήσει και να βρει συγκεκριμένες απαντήσεις σε ερωτήματα του (με βάση την περιοχή του τι να καλλιεργήσει, επενδυτικά προγράμματα κ.ο.κ.).

Συμπερασματικά, η καλλιέργεια των ΑΦΦ θα μπορούσε να εξελιχθεί σε έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας και την εδραίωση της χώρας στις διεθνείς αγορές. Η αξιοποίηση των αυτοφύων ΑΦΦ κάθε περιοχής με αειφορικό τρόπο και η συστηματική τους καλλιέργεια θα συμβάλλει επιπλέον στην προστασία και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του ελληνικού τοπίου, ενισχύοντας και άλλους τομείς της οικονομίας (Αγροτουρισμός-Οικοτουρισμός). Οι δυνατότητες που προσφέρει η νέα ΚΑΠ 2014-2020, πιθανότατα θα συμβάλλουν στην εγκαθίδρυση των καλλιεργειών ΑΦΦ στον ελλαδικό χώρο, καθιστώντας αυτές σαν μοχλό ανάπτυξης του γεωργικού τομέα.

Νομοθεσία

ΚΑΠ 2007- 20013 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013 «Αλέξανδρος Μπαλατατζής», σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), στον οποίο ορίζεται ότι η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013. Ειδική αναφορά στα μέτρα 121, 123, 132, 214.

Κανονισμός 1782/2003 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Σεπτεμβρίου 2003 για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ. 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001 (ΕΕ L 270 της 21.10.2003, σ. 1)

Κανονισμός Ε.Ε. 1234/2007 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 22ας Οκτωβρίου 2007 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα («Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ») (ΕΕ L 299 της 16.11.2007, σ. 1)

ΦΕΚ 8Α Ν. 3908/2011 (ΦΕΚ 8 Α') «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή».

ΦΕΚ 850Β/16-5-11 Κ.Υ.Α. 132480/386/10.3.2011 (ΦΕΚ 850/16-5-2011 τ.Β') «Καθορισμό διαδικασίας υπαγωγής Αιτήσεων Ενίσχυσης Μεταποίησης και Εμπορίας γεωργικών προϊόντων σε προγράμματα ενίσχυσης για την περίοδο 2007-2013 καθώς και της διαδικασίας καταβολής των ενισχύσεων στους δικαιούχους».

ΦΕΚ 1201Β/19-06-09 Κ.Υ.Α. 1483/5-6-2009 (ΦΕΚ 1201/19-6-2009 τ.Β', ΦΕΚ 1327/3-7-2009 τ.Β') περί του καθορισμού ενισχύσεων και διαδικασιών στο πλαίσιο εφαρμογής του Μέτρου 132 «Συμμετοχή γεωργών σε συστήματα για την ποιότητα τροφίμων» του άξονα 1 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας» του ΠΑΑ.

ΦΕΚ 1327Β/3-7-09 Κ.Υ.Α. 1483/5-6-2009 (ΦΕΚ 1201/19-6-2009 τ.Β', ΦΕΚ 1327/3-7-2009 τ.Β') περί του καθορισμού ενισχύσεων και διαδικασιών στο πλαίσιο εφαρμογής του Μέτρου 132 «Συμμετοχή γεωργών σε συστήματα για την ποιότητα τροφίμων» του άξονα 1 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας» του ΠΑΑ.

ΦΕΚ 2204Β/2-10-09 Κ.Υ.Α 239591/02-10-2009 (ΦΕΚ 2204/2-10-2009) «Γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις στο πλαίσιο ορισμένων δράσεων του μέτρου 2.1.4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλατατζής».

ΦΕΚ 2266Β/21-08-2014 Υ.Α. 7057/102367/08-08-2014 (ΦΕΚ 2266/2014 τ.Β') «Τεχνικός Κανονισμός αποδοχής ποικιλιών αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών (άνηθος, βασιλικός, χαμομήλι, θυμάρι και ρίγανη)».

ΦΕΚ 2663Β/08-10-2014 ΥΠ.ΑΓΡ.ΑΝ.ΤΡΟΦ. 7594/115508/14 (ΦΕΚ-2663/8-10-14 τ.Β') «Τεχνικός Κανονισμός Εμπορίας Πολλαπλασιαστικού Υλικού Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών».

Βιβλιογραφία

- Ανκο, 2012, Επιχειρησιακό Σχέδιο «Καλάθι Προϊόντων Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας».
- Re.Herb., 2014. Καταγραφή, τεκμηρίωση, προώθηση και διανομή των αρωματικών και θεραπευτικών βοτάνων, φυτών και φυτικών παραγώγων: Πλευρές της Αγοράς- Η αγορά για φιλικά προς το περιβάλλον.Βιολογικά Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά.
- Δόρδας Χ., 2009. Συμπληρωματικές σημειώσεις για το μάθημα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, παραπομπή σε μελέτη Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επενδυτικές δυνατότητες στον τομέα αρωματικών και φαρμακευτικών στην Ελλάδα. Αθήνα, Μάιος 2002.
- Επίσημη Υποβολή ΠΑΑ, 2014. Αγροτική Ανάπτυξη, Υπηρεσία Διαχείρισης ΠΑΑ του Διοικητικού Τομέα Κοινοτικών Πόρων & Υποδομών του ΥΠ.Α.Α.Τ.
- Μαλούπα Ε., Γρηγοριάδου Κ., Λάζαρη Δ., Κρίγκας Ν., 2013. Καλλιέργεια, Μεταποίηση & Διασφάλιση Ποιότητας Των Ελληνικών Αρωματικών - Φαρμακευτικών Φυτών: Βασικές Αρχές Καθετοποιημένης Παραγωγής. Ελληνική Δημοκρατία Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας Παράρτημα Ανατολικής Μακεδονίας.
- Μαραβέγιας,Ν., Γ.Δούκας 2010, Η ΚΑΠ και η Ελλάδα (στο συλλογικό τόμο «Η Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990- 2010», επιμ. Γ. Βαληνάκης, εκδόσεις Σιδέρης.
- ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014. Η καπ μετά το 2014: Ανάλυση προτάσεων και σενάριων κατανομής των άμεσων ενισχύσεων. Φεβρουάριος 2014.
- Πεζάρος Π., 2011. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξέλιξη και Προοπτικές Δημοσιεύτηκε στην Τριμηνιαία Πολιτική & Οικονομική Επιθεώρηση «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, τ. 21-22, σελ. 182-198
- Πολυσίου Μ., 2002. Επενδυτικές δυνατότητες στον τομέα αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα, Υ.ΕΟ., Γ.Π.Α., Αθήνα, σελ.218
- Canter P.H., Thomas H., Ernst E., 2005. Bringing medicinal plants into cultivation: Opportunities and challenges for biotechnology. TrendsBiotechnol;23#4:180-5
- Commonwealth Secretariat, 2001. A Guide to the European Market for Medicinal Plants and Extracts. Commonwealth Secretariat, London.
- Europa, 2013. Legal proposals for the CAP after 2013 - http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm
- European Community, 1998. Internal and External trade of the EU, Eurostat.
- Edris E.A., 2007. Pharmaceutical & Therapeutic Potentials of Essential Oils and Their Individual Volatile Constituents: A review. Review Article in Phytotherapy Research 21, 803-323.
- Georgiou, K. & Delipetrou, P., 2010. Patterns and traits of the endemic plants of Greece. Botanical Journal of the Linnean Society, 2010, 162, 130–422.
- Gooch J.W., 2011. Essential Oils. In Encyclopedic Dictionary of Polymers (Second Edition) (Editor-in-Chief: Shahidi F., ed) Springer Science+Business Media

Grassmann J. & Elstner E.F., 2003. ESSENTIAL OILS: properties and uses. In Encyclopedia of Food Sciences and Nutrition (Second Edition) (Editor-in-Chief: Benjamin Caballero, ed) Oxford: Academic Press.

Koroch A.R., Rodolfo J.H., Zygadlo J.A., Berger R.O. ,2007. Bioactivity of Essential Oils and Their Components. Flavours and Fragrances. Springer Berlin Heidelberg, 87-115.

Matthews, 2011. Post 2013 EU common agricultural policy. Trade and development a review of legislative proposals international centre for trade and Sustainable development.

Poduri C.D., 2013. Medicinal And Aromatic Plants (maps): A Mini-review. WebmedCentral plus BIOTECHNOLOGY 2013;4(11).

Taylor, David A., 2008. New yardstick for medicinal plant harvests. Environ Health Persp,; 116.1: A21. Academic OneFile. Web. 24 Mar. 13.

Traffic Europe, 1999. Medicinal Plant Trade In Europe: Conservation and Supply, Proceedings of the 1st International Symposium on the Conservation of Medical Plants in Trade of Europe Royal Botanic Gardens, Kew, U.K., 22-23 June 1998, WWF-Belgium, Brussels, Belgium.